

НАПРЯМИ ОЦІНКИ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ РОБІТ, ПОСЛУГ ПІДПРИЄМСТВА DIRECTIONS OF EVALUATION OF CALCULATION OF THE COST OF WORKS, SERVICES OF THE ENTERPRISE

У статті досліджено методичні підходи до аналізу собівартості продукції. Метою статті є обґрунтування напрямів калькулювання собівартості продукції, робіт, послуг на підприємстві з урахуванням факторів та плин часу для досягнення розвитку й ефективності підприємства. Доведено необхідність урахування галузевих особливостей в обліку загальновиробничих витрат та калькуляції вартості 1 м куб. лісопродукції від рубок та догляду захисних лісонасаджень в динаміці за назвою роботи, складом роботи, складом групи та за назвою породи. Розглянуто резерви зниження цехових та загальногосподарських витрат та джерела зниження собівартості продукції, робіт, послуг. **Ключові слова:** калькуляція, собівартість, загальновиробничі витрати, підприємство, лісопродукція, резерви, продуктивність праці.

В статье исследованы методические подходы к анализу себестоимости продукции. Целью статьи является обоснование направлений калькулирования себестоимости продукции, работ, услуг на предприятии с учетом факторов и течения времени для достижения развития и эффективности предприятия. Доказана необходимость учета отраслевых особенностей в учете общепроизводственных расходов и калькуляции стоимости 1 м куб. лесопроductии

от рубок и ухода защитных лесонасаждений в динамике по названию работы, составу работы, составу группы и по названию породы. Рассмотрены резервы снижения цеховых и общехозяйственных расходов и источники снижения себестоимости продукции, работ, услуг.

Ключевые слова: калькуляция, себестоимость, общепроизводственные расходы, предприятие, лесопроductия, резервы, производительность труда.

In the article methodical approaches to the analysis of production costs are investigated. The purpose of the article is to justify the directions of calculation of the cost price of products, works, services at the enterprise, taking into account factors and time to achieve development and efficiency of the enterprise. The necessity of taking into account branch features in the account of total production costs and cost estimation of 1 cu m of forest products from cutting and care of protective forest stands in dynamics by the name of work, the composition of work, the composition of the group and sorting by the name of the breed is proved. The reserves of reduction of the shop and general economic expenses and a source of reduction of the cost price of products, works, and services are considered.

Key words: costing, cost, total production costs, enterprise, forest products, reserves, labour productivity.

УДК 338.512

Кульганік О.М.

к.е.н.,

доцент кафедри економіки

та міжнародних відносин

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Постановка проблеми. Визначення собівартості робіт, послуг є необхідним з багатьох причин, зокрема для рентабельності окремих видів послуг та виробництва загалом, встановлення цін на роботи, здійснення внутрівиробничого планування, формування національного доходу в масштабах країни. Найбільш важливим моментом вивчення собівартості робіт, послуг є розгляд факторів, які впливають на показник та визначення основних напрямів зниження собівартості. Від того, як вирішується ця проблема підприємством, залежать отримання найбільшого ефекту з найменшими витратами, економія трудових, матеріальних та фінансових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблем калькулювання собівартості продукції, робіт, послуг підприємства зробили А. Апчерч, Е. Аткинсон, І.А. Білоусова, Ф.Ф. Бутинець, В.В. Вудвуд, С.Ф. Голов, К. Друрі, О.О. Железняк, Г.Г. Кірейцев, І.Ф. Козакова, В.Б. Моссаковський, Л.В. Нападовська, Л.М. Олещенко, В.В. Сопко та інші вчені.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження напрямів калькулювання собівартості продукції, робіт, послуг на підприємстві з урахуванням факторів та плин часу для досягнення розвитку та ефективності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Собівартість є значною частиною ціни робіт, послуг та залежить від зміни умов виробництва. Тому великий вплив на рівень витрат мають техніко-економічні фактори виробництва, що виявляється у залежності від змін у техніці, технології, організації виробництва, структурі та якості робіт, послуг, а також величини витрат на їх виробництво.

Собівартість перевезень на залізничному транспорті розраховується на двох рівнях, а саме на залізниці і на мережі залізниць загалом. Загальна собівартість залізничних перевезень визначається на 10 наведених тонно-км (це сума тонно-і пасажиро-км) [2, с. 220–221]. На собівартість перевезень впливають обсяг і дальність перевезень, величина якісних показників використання рухомого складу, застосування нових технологій. Основними методами розрахунку собівартості залізничних перевезень є розрахунок експлуатаційних витрат за окремими статтями номенклатури витрат (метод безпосереднього розрахунку), методи одиничних і зведених витратних ставок, метод питомих ваг витрат, метод коефіцієнтів впливу. Структура експлуатаційних витрат за елементами витрат по мережі залізниці змінюється в часі за рахунок зношування основних

фондів, зміни витрат на електроенергію, паливо й оплату праці. Основними елементами структури витрат на залізничному транспорті є оплата праці (14,1%), амортизація (30,1%), електроенергія (11,6%), паливо (7,8%), матеріали (5,8%), інші витрати (30,6%). Собівартість міжміських пасажирських перевезень на залізниці становить близько 12 коп. за 1 пас-км, приміських – 17 коп. за 1 пас-км. Собівартість пасажирських перевезень на залізниці значно коливається залежно від виду тяги (найнижчі значення собівартості зафіксовано за електричної тяги, за теплової вона вище на 45%), виду повідомлення, категорії потяга, типу вагонів і напрямів перевезень. Основним чинником, що впливає на собівартість 1 пас.-км, є динаміка наповнюваності потяга.

Дослідження оцінки калькулювання собівартості робіт, послуг здійснено на прикладі відокремленого підрозділу Жмеринської дистанції захисних лісонасаджень Державного територіально-галузевого об'єднання «Південно-Західна залізниця», що є відокремленим підрозділом Державного територіально-галузевого об'єднання «Південно-Західна залізниця» та перебуває в оперативному підпорядкуванні відокремленого підрозділу галузевої служби колії Державного територіально-галузевого об'єднання «Південно-Західна залізниця», яке функціонує з 15 вересня 2012 року.

Колектив Жмеринської дистанції захисних лісонасаджень утримує захисні лісонасадження на площі 4 438 гектарів, 7 770 гектарів смуги відчуження залізниці, 1 500 кілометрів просік ліній електропередач.

На основі даних рис. 1 можна розглянути, як змінювалась величина собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) Жмеринської дистанції захисних лісонасаджень в кожному з чотирьох періодів.

Згідно з даними рис. 1 можемо відзначити, що собівартість вироблених робіт, послуг у 2015 році скоротилась відносно 2014 року на 1 703 тис. грн., або на 6,46%. Але спостерігається зростання цього показника у 2016 році порівняно з 2015 роком на 8 161 тис. грн., або на 33,14%, ще стрімкіше зростає собівартість у 2017 році порівняно з 2016 роком, а саме на 15 436 тис. грн., або на 47%. Це може бути обумовлене динамікою обсягу наданих робіт, послуг. Так, у 2017 році Жмеринська дистанція захисних лісонасаджень значно розширила видалення зелених насаджень за власні кошти та здійснила висадки на певних ділянках зелених насаджень. З метою комплексного аналізу необхідно здійснити порівняльне оцінювання калькуляції вартості 1 м куб. лісопродукції від рубок та догляду по Жмеринській дистанції захисних лісонасаджень у динаміці (табл. 1).

Отже, згідно з представленою калькуляцією вартості 1 м куб. лісопродукції від рубок та догляду по Жмеринській дистанції захисних лісонасаджень у 2015 році можемо сказати, що вартість трудових та матеріальних витрат дров твердолистяних порід становила 89,29 грн., а дров середніх порід – 87 грн., також збір та використання лісових ресурсів за м куб. налічував 3,7 грн. та 2,8 грн. відповідно. А собівартість, ціна для підприємства Південно-Західної залізниці для дров твердолистяних порід становила 92,97 грн., дров середніх порід – 94,95 грн. за м. куб.

У Жмеринській дистанції захисних лісонасаджень під час обчислення надання робіт, послуг враховуються всі реальні витрати на їх здійснення, а саме витрати на оплату праці всіх робітників, використання матеріальних запасів у повному обсязі та інші витрати, пов'язані з кліматичними умовами (табл. 2).

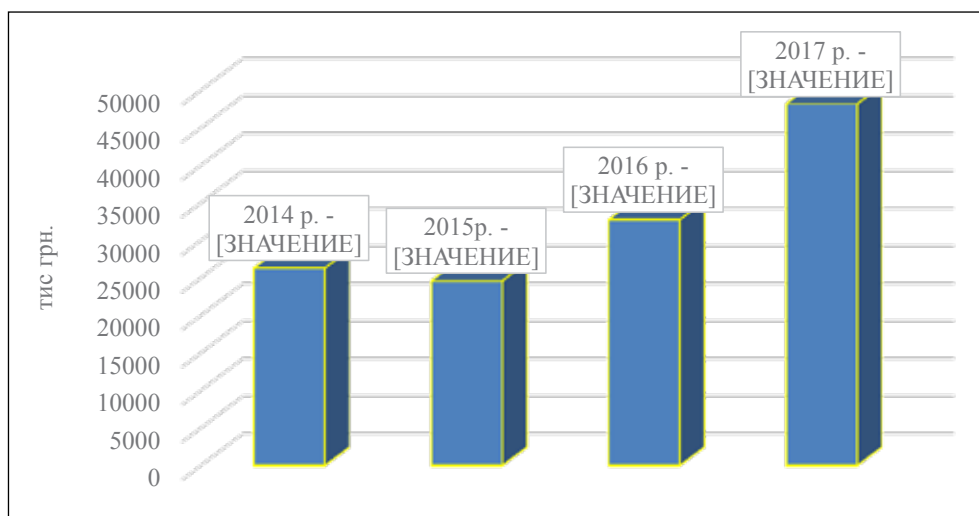

Рис. 1. Динаміка собівартості реалізованої продукції товарів (робіт, послуг) Жмеринської дистанції захисних лісонасаджень у 2014–2017 роках, тис. грн.

Таблиця 1

**Калькуляція вартості 1 м. куб. лісопродукції від рубок
та догляду Жмеринської дистанції захисних лісонасаджень у 2015 р.**

№ з/п	Назва роботи, склад роботи, склад групи	Одиниця виміру	Розряд роботи	Норма часу, год.	Годинна тарифна ставка, грн.	Всього витрат, грн.
I	Основна заробітна плата					19,63
1	Перелік дерев	м. куб.				
	Лісоруб 4 розряду		4	0,2	11,98	2,40
2	Механізована валка дерев з підготовкою робочого місця	м. куб.				
	Лісоруб 6 розряду					
	Лісоруб 4 розряду – 2 чол.		4,26	0,3	13,31	3,73
3	Обрубання сучків	м. куб.				
	Лісоруб 4 розряду		4	0,4	11,98	5,00
4	Механізоване розкрязування хлестів на дрова	м. куб.				
	Лісоруб 5 розряду					
	Лісоруб 4 розряду		4,5	0,3	12,82	3,52
5	Очищення місця рубок, ліквідація порубкових залишків					
	Лісоруб 3 розряду	м. куб.	3	0,5	10,63	4,99
II	Додаткова заробітна плата, в. т. ч.					8,24
	Премія 15 %					2,94
	Вислуга років 15 %					2,94
	Доплата за шкідливі умови праці 12 %					2,36
III	Нарахування на соціальні заходи, 37,61 %					10,48
IV	Матеріальні витрати					
	Тверді породи					5,3
	М'які та середні породи					3,61
	Бензин AI-95	л.	0,47	9,67		4,54
	Тверді породи					
	М'які, середні породи		0,32			3,09
	Масло Хускварна	л.		51,00		
	Тверді породи		0,009			0,48
	М'які, середні породи		0,006			0,33
	Масло M14B2	кг.		14,51		
	Тверді породи		0,019			0,27
	М'які, середні породи		0,013			0,19
V	Амортизація					3,52
	Амортизація бензопили	грн.				3,52
VI	Загальновиробничі витрати 151,11 %					42,11
Всього витрат (твердолистяні породи)						89,29
Всього витрат (м'ягоколістяні та середні породи)						87,60

За результатами даних табл. 2 можна простежити динаміку калькуляції дров твердолистяних порід. Так, у 2016 році порівняно з 2015 роком вартість трудових та матеріальних витрат зросла на 0,52 грн., або на 0,58%, збір за використання лісових ресурсів збільшився на 3,66 грн., або на 98,9%, собівартість, ціна для підприємств Південно-Західної залізниці також зросла на 4,2 грн., або на 4,51%, вартість (рентабельність) у 2016 році становила 102,03%. До виробничої собівартості робіт, послуг відносяться прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати, загальновиробничі витрати.

Отже, реальність визначення собівартості робіт, послуг залежить не лише від економічного обґрунтування методик обліку затрат і калькулювання з урахуванням галузевих особливостей діяльності Жмеринської дистанції захисних лісонасаджень, але й від правильності оприбуткування одержаної продукції.

Розглянемо калькуляцію вартості 1 м куб. лісопродукції від рубок догляду по виробничому підрозділу Жмеринської дистанції захисних лісонасаджень у 2017 році (табл. 3).

Згідно з даними табл. 3 калькуляція вартості на оплату праці працівникам свідчить про те, що

**Калькуляція вартості 1 м. куб. лісопродукції від рубок, догляду
по Жмеринській дистанції захисних лісонасаджень у 2016 р.**

№ з/п	Назва роботи, склад роботи, склад групи	Одиниця виміру	Розряд роботи	Норма часу, год.	Годинна тарифна ставка, грн.	Всього витрат, грн.
I	Основна заробітна плата					20,61
1	Перелік дерев	м. куб.				
	Лісоруб 4 розряду		4	0,2	12,58	2,52
2	Механізована валка дерев з підготовкою робочого місця	м. куб.				
	Лісоруб 6 розряду					
	Лісоруб 4 розряду – 2 чол.		4,26	0,283	13,98	3,91
3	Обрубкування сучків	м. куб.				
	Лісоруб 4 розряду		4	0,42	12,58	5,25
4	Механізоване розкрязування хлестів на дрова	м. куб.				
	Лісоруб 5 розряду					
	Лісоруб 4 розряду		4,5	0,28	13,46	3,70
5	Очищення місць рубок, ліквідація порубкових залишків	м. куб.				
	Лісоруб 3 розряду		3	0,47	11,17	5,24
II	Додаткова заробітна плата, в. т. ч.					7,63
	Премія 10 %					2,06
	Вислуга років 15 %					3,09
	Доплата за шкідливі умови праці 12 %					2,47
III	Нарахування на соціальні заходи, 37,61 %					10,62
IV	Матеріальні витрати					
	Тверді породи					4,31
	М'які та середні породи					2,93
	Бензин AI-95	л.		7,5		
	Тверді породи		0,47		3,53	
	М'які, середні породи		0,32		2,40	
	Масло Хускварна	л.		56,7		
	Тверді породи		0,009		0,53	
	М'які, середні породи		0,006		0,36	
	Масло M14B2	кг.		13,2		
	Тверді породи		0,019		0,25	
М'які, середні породи	0,013		0,17			
V	Амортизація					3,52
	Амортизація бензопили	грн.			3,52	
VI	Загальновиробничі витрати 152,7 %					43,12
Всього витрат (твердолистяні породи)						89,81
Всього витрат (м'яколистяні та середні породи)						88,44

стосовно дров твердолистяних порід на 1 м куб. по вартості трудових та матеріальних витрат у 2017 році вона становила 138,42 грн.; збір за використання лісових ресурсів – 10,3 грн.; собівартість, ціна для підприємств Південно-Західної залізниці – 148,72 грн.; вартість (рентабельність становить 5%) – 156,16%; вартість з ПДВ, ціна для сторонніх організацій та населення – 187,39 грн.

Крім того, на Жмеринській дистанції захисних лісонасаджень планується та обліковується собівартість одиниці продукції основних видів. Дані про собівартість одиниці окремих видів продукції, вільні від впливу побічних структурних факторів,

уможливляють докладне оцінювання факторів, що впливають на прямі витрати.

Розглянемо калькуляцію 1 м. куб лісопродукції в розрізі порід від рубок та догляду по виробничому підрозділу Жмеринської дистанції захисних лісонасаджень у 2017 році на основі табл. 4.

Підсумовуючи, зазначимо, що велике значення в боротьбі за зниження собівартості продукції має збереження суворого режиму економії на всіх ділянках виробничо-господарської діяльності підприємства. Поступове впровадження на підприємстві режиму економії виявляється перш за все у зменшенні затрат матеріальних ресурсів

Таблиця 3

Калькуляція вартості 1 м. куб. лісопродукції від рубок, догляду по виробничому підрозділу Жмеринської дистанції захисних лісонасаджень у 2017 р.

№ з/п	Назва роботи, склад роботи, склад групи	Одиниця виміру	Розряд роботи	Норма часу, год.	Годинна тарифна ставка, грн.	Всього витрат, грн.
I	Основна заробітна плата					21,92
1	Механізоване звалювання дерев з підготовкою робочого місця	м. куб.				
	Лісоруб 6 розряду					
	Лісоруб 4 розряду – 2 чол.		4,26	0,453	14,68	6,65
2	Обрубання сучків	м. куб.				
	Робітник на п/г роботах 4 розряду		4	0,668	13,21	8,82
3	Механізоване кряжування хлестів на сортименти	м. куб.				
	Лісоруб 5 розряду					
	Лісоруб 4 розряду		4,5	0,297	14,13	4,20
4	Паління неліквідної деревини, порубко-вих залишків, які складені в купи порубкових залишків	м. куб.				
	Робітник на п/г роботах 3 розряду		3	0,192	11,72	2,25
II	Додаткова заробітна плата, в. т. ч.					13,15
	Премія 8 %					1,75
	Вислуга років 40 %					8,77
	Доплата за шкідливі умови праці 12 %					2,63
	Нарахування на соціальні заходи, 22 %					7,71
III						
IV	Матеріальні витрати					
	Тверді породи					9,83
	М'які та середні породи					6,69
	Бензин AI-95	л.		16,99		
	Тверді породи		0,47		7,99	
	М'які, середні породи		0,32		5,44	
	Масло Хускварна	л.		150,0		
	Тверді породи		0,009		1,41	
	М'які, середні породи		0,006		0,96	
	Масло M14B2	кг.		23,17		
	Тверді породи		0,019		0,44	
М'які, середні породи	0,013		0,30			
V	Амортизація					0,36
	Амортизація бензопили	грн.			0,36	
VI	Загальновиробничі витрати					85,45
Всього витрат (твердолистяні породи)						138,42
Всього витрат (м'яколистяні та середні породи)						135,28

на одиницю продукції, зменшенні витрат щодо обслуговування виробництва й управління, ліквідації втрат від браку та інших невиробничих витрат.

Утім, резерви зниження цехових та загальногосподарських витрат передбачають спрощення та здешевлення апарату управління, економію на управлінських витратах. Значні резерви зниження собівартості полягають також у зниженні втрат від браку [3]. Тому підприємству необхідно зводити

ці втрати до мінімального рівня. Відносного зниження собівартості продукції можна досягти за рахунок зростання продуктивності праці та економії заробітної плати.

Джерелами зниження собівартості продукції є ті затрати, за рахунок економії яких знижується собівартість продукції [1, с. 101–102]:

– затрати уречевленої праці, які можуть бути знижені за рахунок поліпшення використання засобів і предметів праці;

**Калькуляція вартості 1 м. куб. лісопродукції від рубок, догляду по виробничому підрозділу
Жмеринської дистанції захисних лісонасаджень у 2017 р.**

№ з/п	Сортування за назвою породи	Одиниця виміру	Вартість трудових та матеріальних витрат	Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	Собівартість	Вартість (рентабельність 30 %)	Вартість з ПДВ
1	Дуб						
	Велика	грн.	391,98	629,13	1021,11	1327,44	1592,93
	Середня	грн.		302,32	694,30	902,59	1083,11
	Дрібна	грн.		100,66	492,64	640,43	768,52
2	Черешня						
	Велика	грн.	391,98	413,56	805,54	1047,20	1258,64
	Середня	грн.		353,19	745,17	968,72	1152,46
	Дрібна	грн.		176,48	568,46	739,00	886,80
3	Ясен, клен						
	Велика	грн.	391,98	235,93	627,91	816,28	979,54
	Середня	грн.		201,52	593,5	771,55	925,88
	Дрібна	грн.		100,66	492,64	640,43	768,52
4	Акація						
	Велика	грн.	391,98	207,17	599,15	778,89	934,67
	Середня	грн.		176,93	568,91	739,58	887,50
	Дрібна	грн.		88,45	480,43	624,56	749,47
5	Береза, граб, в'язові						
	Велика	грн.	391,98	35,11	427,09	555,22	686,26
	Середня	грн.		30,21	422,19	548,85	658,61
	Дрібна	грн.		22,46	414,44	538,77	645,52
6	Сосна						
	Велика	грн.	387,80	239,79	627,59	815,88	979,03
	Середня	грн.		153,36	541,16	703,50	844,20
	Дрібна	грн.		58,97	446,77	580,80	696,95
7	Ялина						
	Велика	грн.	387,80	212,6	600,4	780,51	936,62
	Середня	грн.		121,28	569,08	739,80	887,67
	Дрібна	грн.		69,52	457,32	594,51	713,41
8	Липа, вільха чорна						
	Велика	грн.	387,80	35,11	422,91	549,78	659,73
	Середня	грн.		30,21	418,01	543,41	652,09
	Дрібна	грн.		22,46	410,28	533,33	640,00
9	Осика, вільха сіра, осокир, тополя						
	Велика	грн.	387,80	20,33	408,13	530,56	636,68
	Середня	грн.		17,56	405,36	526,95	632,35
	Дрібна	грн.		13,33	401,13	521,46	625,76

- затрати живої праці, які можуть бути скорочені за рахунок росту продуктивності праці;
- адміністративно-управлінські витрати.

Основними шляхами зниження собівартості продукції є скорочення тих витрат, які мають найбільшу питому вагу у її структурі. Чинниками зниження собівартості є підвищення технічного рівня виробництва, вдосконалення організації виробництва й праці, зміна структури та обсягу продукції, галузеві та інші фактори.

Висновки з проведеного дослідження. Систематичне зниження собівартості не тільки забезпечує зростання прибутку підприємства, але й дає державі додаткові джерела як для подальшого розвитку суспільного виробництва, так і для підвищення матеріального становища працівників. Вплив підприємства на елементи витрат є обмеженим. Однак він можливий через незалежне управління показниками, до яких застосовуються встановлені нормативи відрахувань, а саме витрати на оплату праці,

структура й джерела її виплати, вартість основних виробничих засобів, що належать підприємству, їх структура і джерела формування. Виявлення резервів зниження собівартості має спиратись на комплексний техніко-економічний аналіз роботи підприємства, а саме вивчення технічного та організаційного рівня виробництва, використання виробничих потужностей та основних засобів, сировини й матеріалів, робочої сили, господарських зв'язків, а також усіх складових собівартості. Основним і головним резервом зниження собівартості робіт, послуг підприємства є скорочення матеріальних витрат. Вдосконалення механізму управління витратами ефективно тільки на основі використання комплексного, системного підходу до вирішення проблеми зниження собівартості продукції на підприємстві. Скорочення витрат виробництва та зниження на цій основі собівартості продукції є одними з основних умов зростання прибутку підприємства, підвищення рентабельності та ефективності його роботи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вудвуд В.В., Козакова І.Ф. Резерви зниження собівартості продукції як один із напрямків підви-

щення ефективності функціонування підприємства. Інноваційна економіка. 2016. № 8 (46). С. 100–103.

2. Железняк О.О., Олещенко Л.М. Визначення собівартості пасажирсько-транспортного процесу. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 11 (137). С. 218–226.

3. Смірнова П.В. Управління витратами: конспект лекцій для студентів, які навчаються за напрямом підготовки 6.030504 «Економіка підприємства», 6.030507 «Маркетинг» для денної та заочної форм навчання. Харків: ФОП Шейніна О.В., 2016. 96 с.

REFERENCES:

1. Vudvud V.V., Kozakova I.F. (2013) Rezervy znyzhennja sobivartosti produkciij jak odyin iz napryamkiv pidvyshhennja efektyvnosti funkcionuvannja pidpryemstva / V.V. Vudvud, I.F. Kozakova // Innovacijna ekonomika № 8' (46). – pp. 100–103.

2. Zheleznyak O.O., Oleshchenko L.M. (2012) Vyznachennja sobivartosti pasazhyrsjko-transportnogho procesu / O.O. Zheleznyak, L.M. Oleshchenko // Aktualjni problemy ekonomiky № 11 (137). – pp. 218–226.

3. Smirnova P.V. (2016) Upravlinnja vytratamy [Cost management]: konspekt lekcij dlja studentiv, jaki navchajutsja za napryamom pidghotovky 6.030504 "Ekonomika pidpryemstva", 6.030507 "Marketyngh" dlja dennoi ta zaochnoi form navchannja. – Kharkiv: FOP Shejnina O.V. – 96 p.

Kul'hanik O.M.

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Economics
and International Relations
Vinnytsia Institute of Trade and Economics,
Kyiv National University of Trade and Economics

DIRECTIONS OF EVALUATION OF CALCULATION OF THE COST OF WORKS, SERVICES OF THE ENTERPRISE

In the article methodical approaches to the analysis of production costs are investigated. The purpose of the article is to justify the directions of calculation of the cost price of products, works, services at the enterprise, taking into account factors and time to achieve development and efficiency of the enterprise. Effective management is needed for analysis and planning of costs with the distribution of them dependent on management decisions (relevant) and independent (irrelevant). The necessity of taking into account branch features in the account of total production costs and cost estimation of 1 cubic meter of forest products from cutting and care of protective forests in dynamics by the name of work, the composition of work, the composition of the group, and sorting by the name of the breed is proved. The reserves of reduction of the shop and general economic expenses and a source of reduction of the cost price of products, works, and services are considered. With limited resources and achievement of planned efficiency, there is the need for a constant comparison of incurred costs and received results.

It was found out that the importance of the struggle for reducing the cost of production is to maintain a strict regime of the economy in all areas of production and economic activity of the enterprise. The gradual introduction of a mode of the economy at the enterprise manifests itself first of all in reducing the cost of material resources per unit of production, reducing the cost of servicing production and management, eliminating losses from lack and other non-productive costs.

The reserves of reduction of the shop and general expenses are provided for simplification and cheapening of the control apparatus, saving on managerial expenses. Significant reserves of cost reduction are also in reducing the reject loss. Therefore, the company must reduce these losses to a minimum level. A relative reduction in the cost of production can be achieved at the expense of increasing productivity and saving wages.

The main ways to reduce the cost of production is to reduce the costs that have the largest share in its structure. Factors for reducing the cost of production are the improvement of the technical level of production, the improvement of the organization of production and labour, the change in the structure and volume of production, industry, and other factors.